

prunella

**zpravodaj
oblastní
ornitologické sekce
při Správě Krkonošského
národního parku
ve Vrchlabí
2 - 1980**

VI. ročník

O B S A H

Miloslav Hromádka	
Zpráva o prvním nočním odchytu pěvců v Krkonoších 2
Josef Kalenský	
Výsledky zimního sčítání dravců v Podkrkonoší 9
Josef Kalenský	
Odchyt havranovitých ptáků, dravců a sov ve Vrchlabí 11
Miloslav Hříbek	
Zpráva o akci Balt na poloostrovu Hel 13
Kamil Čihák, Alena Havlíčková	
Maďarská pusta 16
RNDr. Kryštof Harant	
Zklidnění čerstvě odchycených ptáků chlorpromazinem 18
Karel Cuzký starší	
Přílet severských ptáků do Krkonoš 20
Martin Smola	
Zpráva o činnosti ornitologického kroužku při ODPM Trutnov 22

ZPRÁVA O PRVNÍM NOČNÍM ODCHYTU PĚVCŮ V KRKONOŠÍCH

Při týdenním pobytu od 4. do 11. října 1980 na Špindlerově boudě /1200 m n. m./ jsme jako jeden z hlavních úkolů v rámci akce Balt měli odzkoušet možnosti odchyvu pěvců za nočního tahu při umělém osvětlení. O tomto úkolu jsme neměli téměř žádné teoretické znalosti. V literatuře se občas popisuje nalétávání ptáků na přímořské majáky /BUB 1974/, avšak odchyt v horských podmínkách nebyl dosud podle dostupných pramenů nikde zkoušen. Také pozorování a údaje o nočním tahu pěvců přímo z oblasti Krkonoš byly velmi kusé a neúplné. Při akci Balt u Vosecké boudy nebyl noční tah sledován, a tak nezbylo, než se chytit jen nepřesných zpráv o nočním nalétávání ptáků na okna některých objektů /Labská bouda/ nebo na světlomety Pohraniční stráž.

Při krátkém týdenním pobytu jsme si určili tyto cíle: 1. sledovat noční tah pěvců, 2. vyzkoušet možnosti nočního odchyvu do nárazových sítí, 3. pozorovat chování ptáků v umělém osvětlení. Na splnění těchto úkolů jsme na lokalitu dovezli, kromě nárazových sítí, žárovkový světlomet 1000 W, u kterého jsme místo původní žárovky použili halogenidové výbojky RVILX-1000 W. Světelný tok této výbojky je 80 000 lumenů, světelný tok původní žárovky 1000 W pouze 17 000 lumenů.

1. P o z o r o v á n í n o č n í h o t a h u

Po příjezdu na stanoviště u Špindlerovy boudy bylo večer 4. října odzkoušeno zapojení světlometu a projednány některé organizační záležitosti s vedoucím boudy. Žádný noční tah nebyl pozorován.

Noc z 5. na 6. října: Večer jsme umístili světlomet mezi Špindlerovou boudou a parkovištěm ve směru očekávaného tahu, tj. k severu. Vyzkoušeno bylo též umístění sítě. Jelikož síť umístěná před reflektorem, a tím nasvícená byla příliš viditelná, rozhodli jsme se umístit ji těsně za světlomet. Světlomet byl ponechán v provozu po celou noc a mohl

být kontrolován z okna chaty. Během této doby nebyl v kuželu světla pozorován žádný pták, ani hlasy ptáků ozývající se za tahu nebyly zaznamenány. Silný večerní severní vítr se během noci obrátil a změnil se na vítr jižní, teplota byla cca $+5^{\circ}\text{C}$.

Noc ze 6. na 7. října: Večer navštívil odchyťové stanoviště vedoucí akce Balt dr. Miles. Osvětlení bylo odzkoušeno a předvedeno. Po neúspěchu předešlé noci bylo rozhodnuto nezapínat osvětlení, pokud nebude zaznamenán skutečný tah akusticky. Za příhodného silného jižního větru však ani tentokrát nebyl tah zjištěn.

Noc ze 7. na 8. října: Jižní vítr se chvílemi měnil ve vichřici, a protože hrozilo převrácení světloometu, musel být uklizen do chaty. Denní teploty: $+5$ až $+10^{\circ}\text{C}$. Tah nezjištěn.

Noc z 8. na 9. října: Opět výhodný silný jižní vítr, teploty slabě nad nulou /cca $+2^{\circ}\text{C}$ /, žádný tah však nebyl pozorován, osvětlení proto nebylo zapnuto.

Noc z 9. na 10. října: Vítr se uklidnil, večer foukal pouze slabý vánek od severu. Také oblačnost se protrhala a chvílemi bylo možno pozorovat hvězdy na obloze. Od 19 hod. do půlnoci byly prováděny pravidelné kontroly tahu v nejbližším okolí chaty. Žádný tah opět nebyl zjištěn a světloomet zůstal nezapnut.

Noc z 10. na 11. října: Večer zesílil severní vítr. Za mlhavého počasí a teploty $+2^{\circ}\text{C}$ bylo rozhodnuto světlomet opět zapnout, protože nastala poslední noc, a tím i poslední možnost pro celou akci. Večer v 18.30 hod. byl postaven ve směru očekávaného tahu, tj. k severu, světlomet a jedna 6m síť typu Z, výroby NDR. Za tohoto, podle našeho názoru nepříznivého počasí, se ve světle reflektoru kolem 19. hodiny mihl první "stín", a to takovou rychlostí proti silnému větru, že jsme si zprvu nebyli jisti, zda nejde o klam. V 19.30 však byl z okna chaty tento "stín" pozorován znovu, a tak jsme rychle vvěšili ven. I v silném větru bylo již jasně slyšet hlasy táhnoucích ptáků. Nebylo pochyb. Noční tah začal.

2. Odchyt do nárazových sítí

Již na první pohled nám bylo jasné, že ustavení reflektoru je chybné /obr.1/, že ptáci proti našemu předpokladu netáhnou od severu, nýbrž proti větru, tj. k severu. Světlomet byl tedy otočen po větru, proti směru tahu ptáků /obr.2/. Teprve nyní se dala trochu odhadnout síla tahu. Vlna za vlnou se valila hejna ptáků do kužele světlometu ve všech výškách. Fascinující, nezapomenutelný obraz, který udivil nejen nás, ornitology, ale vylákal do studené-
ho počasí téměř všechny rekreanty. Ptáci, nijak nerušení, pokračovali v náletech na světlomet. Bylo 20.50 hodin, když prolétl kuželem světla první pták, který uvízl v síti.

Lavinovité nálety na světlomet pokračovaly během další půlhodiny, ptáci se však nechytali, neboť před světlometem zmírňovali rychlost letu a síť, vzdutá silným větrem, nestačila ptáky zachytit. Umístili jsme tedy síť těsně před světlomet /obr.3/, do míst, kde prudkost letu ptáků ještě tolik neklesala, avšak ani toto ustavení se neosvědčilo. Ptáci osvětlenou, a tedy viditelnou síť obletovali, zastavovali se před ní nebo usedali na zem. Síť jsme tedy vrátili zpět za světlomet a tímto způsobem se chytlo do 22.15 hodin 6 ptáků.

Na tak silný tah to byl velice slabý výsledek, a proto jsme učinili poslední přesun, a to jak sítě, tak světlometu na závětrnou /jižní/ stranu Špindlerovy boudy /obr.4/. Síť, nezatížena již silným větrem, pracovala s daleko větší účinností a prudkost letu ptáků nebyla již větrem brzděna. U tohoto ustavení jsme již zůstali a od 23 hodin do rána bylo tímto způsobem chyceno 26 ptáků. Chycené drozdy zpěvné jsme pouštěli po okroužkování znovu do tmy na svobodu, přesto však se žádný z nich nechytal do sítě podruhé. Ostatní chycené druhy ptáků jsme vypustili až za ranního svítání. V době mezi jednotlivými tahovými vlnami se nám osvědčilo nahánění ptáků sedících na zemi proti světlu reflektoru. Ptáci pak letěli často přímo proti světlu do sítě. Ráno mezi 3. až 5. hodinou klesla teplota na 0°C, občas se

protrhávala mlha a na síti se tvořila slabá námraza, a to mírně ovlivnilo odchyt.

Průběh odchytu:

20.50 hodin	Turdus philomelos	1 ex.
21.30	Turdus philomelos	2 ex.
22.00	Parus major	1 ex.
22.15	Turdus philomelos	2 ex.
23.00	Turdus philomelos	6 ex.
23.30	Turdus philomelos	4 ex.
24.00	Turdus philomelos	3 ex.

Do půlnoci, přestože bylo se sítí často manipulováno, se chytlo 19 ptáků, od půlnoci do rána 13 ptáků:

01.00 hodin	Turdus philomelos	3 ex.
01.30	Sylvia borin	1 ex.
	Turdus philomelos	2 ex.
02.00	Turdus philomelos	1 ex.
02.30	Sylvia borin	1 ex.
	Turdus philomelos	2 ex.
03.15	Sylvia borin	1 ex.
04.30	Turdus philomelos	2 ex.
Celkem		----- 32 ex.

3. Chování ptáků při umělém osvětlení

Pozorované ptáky lze rozdělit podle chování zhruba do tří skupin.

Základní skupinu tvoří tažný druh, v našem případě drozd zpěvný. Tah těchto ptáků probíhá prakticky po celou noc, tj. od 19. hodiny večer až do 5 hodin ráno, kdy jsme ještě zaznamenali jejich hlasy. Nejsilnější tah byl od 21. do 24. hodiny, po půlnoci začínal pomalu slábnout, přesto však trval až do svítání. Tito ptáci nalétávají houfně i jednotlivě do kužele světla, někteří uhýbají ve vzdálenosti 1 až 5 m před světlometem a rozletují se do stran i do výšky,

jiní pronikají těsně kolem lampy i pod lampou do tmy. Část drozdů usedala v kuželu světla na zem a odpočívala nebo sbírala hmyz, probuzený světlometem k aktivitě. Ve třech případech narazil pták přímo do skla světlometu /*Parus major*, *Fringilla coelebs*, *Turdus philomelos*/, k úhynu však v žádném případě nedošlo. Elasy táhnoucích drozdů se ozývají velice intenzívně po celou dobu tahu. Ptáci této skupiny jevili největší snahu pronikat kuželem světla dále k severu, a proto byl jejich odchyt nejsnadnější. Nepodařilo se nám zjistit, jak velkou úlohu hrála při tahu drozdů mlha, která v našem případě trvala takřka celou noc. Pokud se mlha k ránu roztrhávala, zdálo se nám, že ptáci přestávají táhnout. Toto však může být pouze shoda okolností a účinek mlhy je třeba ověřit dalším pozorováním.

Do druhé skupiny ptáků jsme zařadili dva druhy /*Sylvia borin*, *Alauda arvensis*/, které táhnou v malém počtu nebo pouze po krátkou dobu. Podle našeho názoru jsou to ptáci, kteří se nechávají strhnout silným tahem drozdů a táhnou spolu s nimi. V případě pěnice slavíkové jsme pozorovali pouze jednotlivé ptáky, kteří pronikali kuželem světla, nalétávali na síť a projevovali snahu pronikat dále k severu. Značná část těchto ptáků se však zastavovala ve světle a usedala na zem. U skřivanů byl zaznamenán tah pouze akusticky. Ozývali se velice intenzívně v době vrcholu tahu kolem 22. hodiny, později jsme je již nezaznamenali. Oba dva druhy jsme na lokalitě v denní době během celého týdne nepozorovali.

Ptáky třetí skupiny jsme pozorovali ve světle triedrem /*Parus major*, *Sturnus vulgaris*, *Phoenicurus* sp., *Fringilla coelebs*, *Fringilla montifringilla*/ . Tito ptáci nejevili známky tahu a byli též pozorováni na lokalitě za dne. Podle našeho názoru byli silným tahem drozdů vyrušeni z nočního klidu a vylákáni světlem do kužele reflektoru, kde jsme je na zemi pozorovali při sběru potravy nebo nehybně odpočívající. Při vyrušení nejevili snahu pokračovat v tahu, ale rozlétali se většinou do všech stran. Jen výjimečně vyrazili proti světlometu.

Při nočním osvětlení jsme měli možnost pozorovat i další druhy obratlovců, kteří se objevili ve světle reflektoru. Několikrát jsme museli odhánět od sedících ptáků kočku, asi ve 4 hodiny ráno přeběhl ve světle oca 15 m od světlometu 1 kus srnčí zvěře. Z dalších pozorovaných savců to byli ježek, lasice a blíže neurčený drobný hlodavec.

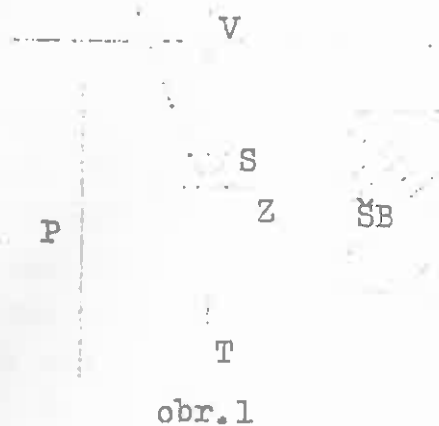
Velkou výhodou tohoto odchytku a zároveň nezapomenutelnou a neobvyklou podívanou bylo, že jsme ptáky naletující do sítě mohli pozorovat, schováni do tmy, z nejbližší vzdálenosti. Jistě velký zážitek pro každého kroužkovatele. Úlohy v sítích jsme mohli vybírat okamžitě po chycení.

Z á v ě r

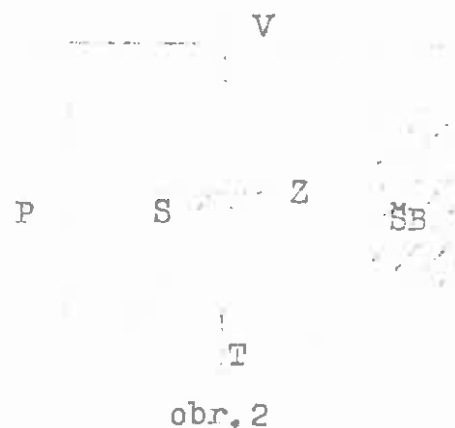
Noční pozorování a odchyt pěvců jako nový prvek při mezinárodní akci Balt skýtá další možnosti ve výzkumu chování a tahu ptáků. Již tento náš první pokus ukázal na řadu problémů. Zajímavý je silný tah drozdů na sever v této pokročilé době, je třeba zjistit více údajů o vlivu počasí na noční tah. Problémem pro nás bylo hodnotit sílu tahu. Ptáci se nedají za tmy počítat, a tak se kvantitativní údaje budou muset zřejmě odvozovat z časové délky tahu, počtu chycených ptáků, počtu ptáků nalétávajících na světlo v určitém časovém období, popř. z hlasových projevů.

Po technické stránce bude nutno při nočních odchycích ještě mnohé vyzkoušet a zlepšit. Je možné např. přidat další sítě, kombinovat je s lapacími zařízeními na ptáky sedající na zem nebo vyzkoušet další typy osvětlení. Všechny tyto otázky bude možno řešit při dalších odchycích, plánovaných v rámci akce Balt.

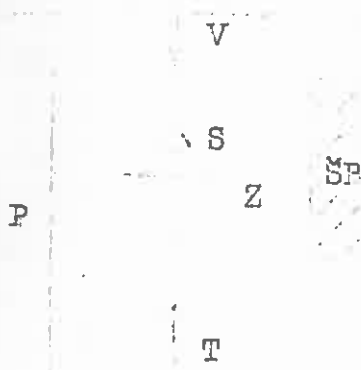
Hana K r a u s o v á , Třebechovice
Věra L n ě n i ě k o v á , Hradec Králové
Miloš M a r e ě k , Roudnička
Miloslav H r o m á d k o , Pardubice

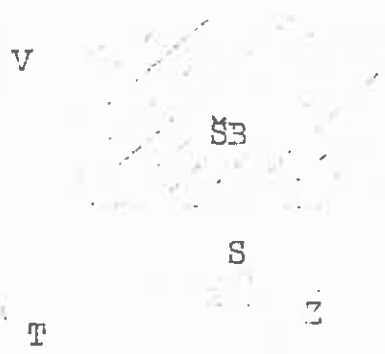
obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

ŠB - Špindlerova bouda, P - parkoviště, S - světlozet, Z - síť, V - směr větru, T - směr tahu

Obr. 1 - Světlozet obrácen k severu, umístěn na volném prostoru. Ptáci se ve světle nezastavovali. Chyceno 0 ex.

Obr. 2 - Světlozet po větru, na volném prostoru, síť za světlem. Ptáci, kteří proletí kuželem světla až k síti, se od ní většinou odráží, neboť síť vypnutá větrem pracuje špatně. Chyceno 6 ex.

Obr. 3 - Světlozet na volném prostoru, síť před světlem. Síť osvětlena reflektorem je příliš viditelná. Chyceno 0 ex.

Obr. 4 - Světlozet na závětrné straně budovy. Nejvýhodnější ustavení. Chyceno 26 ex.

VÝSLEDKY ZIMNÍHO SČÍTÁNÍ DRAVCŮ V PODKRKONOŠÍ

Účelem zimního sčítání dravců je zjištění a zaznamenání všech vyskytujících se dravců po celé délce sledované trasy. Aby se počet pozorovaných dravců mohl přepočítat na počet jedinců na plošné jednotce, registrují se pouze dravci zastížení v pásu širokém 400 m. Na základě získaných údajů lze posuzovat početnost jednotlivých druhů a průběh jejich migrace.

Zimní sčítání dravců organizuje v ČSSR Skupina pro výzkum dravců a sov, která byla ustanovena při ornitologické sekci Zoologické společnosti ČSAV. Základními sčítacími termíny byly pro Východočeský kraj stanoveny vždy poslední neděle v měsíci s tolerancí ± 1 den.

Jako člen této skupiny jsem prováděl sčítání od listopadu 1979 do dubna 1980 na 9 km dlouhé trase mezi Vrchlabím a Horní Kalnou v Podkrkonoší. Ve sledovaném 400 m širokém transektu o ploše $3,6 \text{ km}^2$ zaujímají přibližně 67 % celkové rozlohy pole, 9 % louky, 8 % lesy, 8 % zahrady a hospodářská stavení a 6 % křoviny a meze. Maximální nadmořská výška činí 540 m n. m., minimální 450 m n. m.

V průběhu devíti sčítacích dnů jsem na uvedené trase zaznamenal výskyt 91 dravců v pěti druzích, jejichž počet při jednotlivých kontrolách kolísal od 28 exemplářů do 5 ex. a populační hustota od $7,7 \text{ ex. na km}^2$ do $1,4 \text{ ex. na km}^2$. Celkové výsledky sčítání jsou vvhodnoceny v připojené tabulce. Z 92 dravců je výrazně zastoupena káně lesní /*Buteo buteo*/ - 65 ex. a poštolka obecná /*Falco tinnunculus*/ - 19 exemplářů. Slabý početní stav se jeví u jostřába lesního /*Accipiter gentilis*/ - při sčítání jsem zaznamenal pouze výskyt jedné ♀ a spatřil jsem též pouze 2 krahujce obecné /*Accipiter nisus*/. Káně rousná /*Buteo lagopus*/ náleží v zimním období mezi pravidelněji se vyskytující dravce. První pozorování příletu jsem u ní zaznamenal 25. 11. 1979 v Horní Kalné, naposledy jsem ji spatřil 30. 3. a 4. 4. 1980 na Škubeničném vrchu u Vrchlabí.

V počtu pozorovaných dravců jsou při jednotlivých sčítá-

táních značné rozdíly. Nejvyššího početního stavu dosahují v listopadu, v prosinci je již patrný úbytek a v ostatních sledovaných měsících /leden-duben/ je jich nejméně.

Výsledky mých pozorování jsou vcelku ve shodě s těmi, které publikovali HOMOLKA a ZEJDA v příspěvku Dravci v zemědělské krajině /Myslivost 11: 253-254; 1980/.

Datum kontroly	Druh					Celkem	Průměrný počet na 1 km ²
	Káně lesní	Káně rousná	Poštolka obecná	Jestřáb lesní	Krahujec obecný		
26.11.79	22	1	5	-	-	28	7,7
26.12.79	12	-	1	-	1	14	3,9
21. 1.80	3	-	1	1	-	5	1,4
29. 1.80	7	-	-	-	-	7	1,9
25. 2.80	6	1	2	-	-	9	2,5
27. 2.80	4	-	1	-	-	5	1,4
29. 2.80	6	-	2	-	1	9	2,5
30. 3.80	3	2	4	-	-	9	2,5
30. 4.80	2	-	3	-	-	5	1,4
Celkem	65	4	19	1	2	91	2,8

Tab. 1 Výsledky zimního sčítání dravců v Podkrkonoší

Josef K a l e n s k ý
Vrchlabí

ODCHYT HAVRANOVITÝCH PTÁKŮ, DRAVCŮ A SOV VE VRCHLABÍ

V letošní zimní sezóně /od 1.11.1979 do 31.3.1980/ jsme pokračovali v odchytu havranovitých ptáků a dravců do odchytového zařízení, blíže popsáno v Prunelle 1/1979, str.8-11. Protože se v minulé sezóně osvědčilo, postavili jsme na brigádě ornitologické sekce při Správě Krnapu ještě jedno, vzdálené asi 350 m od prvního. Do prvního z nich jsme umístili 6 volavých havranů, do druhého křídlovanou kání lesní.

K prvnímu většímu odchytu došlo 8.11.1979, kdy do odchytové voliéry vletělo 25 havranů polních, nejpozdějším hromadnějším úlovkem bylo 11 havranů polních 22.3.1980. Celkem bylo v obou odchytovéch voliérách okroužkováno od 1.11.1979 do 31.3.1980 232 havranů polních, 18 kání lesních, 1 kavka obecná, 1 poštolka obecná a 1 jestřáb lesní. Nečekaným překvapením byl úlovek 2 výrů velkých. Byl to zřejmě hnízdni pár a o jeho přítomnosti ve Vrchlabí jsme vůbec nevěděli /viz tab. 1/.

Několik zajímavostí z odchytu:

Nejvíce havranů polních vlétlo do odchytové voliéry 4.3.1980, a to 82 exemplářů. Od listopadu do ledna byli odchyceni havrani polní z 98 % mladí ptáci bez lysiny u kořene zobáku, zatímco havrani odchycení v březnu již z 97,6 % tuto lysinu měli. Dva z okroužkovaných havranů vletěli zpět do odchytové voliéry ihned po vypuštění. Jedna z odchycených kání lesních vlétla po okroužkování do odchytového zařízení ještě desetkrát, a to 8.1., 10.1., 11.1., 12.1., 13.1., 14.1., 15.1., 16.1., 29.1. a 13.2., další čtyři káně lesní ještě jednou. 5.1. se chytily 3 káně lesní najednou a 4.3. jsme našli v odchytové voliéře výra společně s jestřábem. Do voliéry s volavými havrany se chytili všichni havrani polní, 1 kavka obecná, 1 poštolka obecná a 8 kání lesních, do voliéry, ve které byla umístěna káně lesní, vlétlo 10 kání lesních, 1 jestřáb lesní a oba výři velcí. Počet retrap /zpětných odchytnů/ činil u první voliéry 22 havranů polních a 8 kání lesních, u druhé 6 kání lesních.

Měsíc	Počet kroužko- vaných ptáků	Počet znět- ných odchytů	Celkem odchyceno
listopad	45 havranů p. 2 káně l.	-	45 havranů p. 2 káně l.
prosinec	16 havranů p. 1 poštolka o. 2 káně l.	9 havranů p.	25 havranů p. 1 poštolka o. 2 káně l.
leden	10 havranů p. 13 kání l. 1 kavka o.	12 havranů p. 12 kání l.	22 havranů p. 25 kání l. 1 kavka o.
únor	1 káně l. 1 výr v.	2 káně l.	3 káně l. 1 výr v.
březen	161 havranů p. 1 výr v. 1 jestřáb l.	1 havran p.	162 havranů p. 1 výr v. 1 jestřáb l.
celkem listopad až březen	232 havranů p. 18 kání l. 2 výři v. 1 jestřáb l. 1 poštolka o. 1 kavka o.	22 havranů p. 14 kání l.	254 havranů p. 32 kání l. 2 výři v. 1 jestřáb l. 1 poštolka o. 1 kavka o.

Tab. 1 Počet odchycených ptáků v jednotlivých měsících

Josef K a l e n s k ý
Vrchlabí

ZPRÁVA O AKCI BALE NA POLOOSTROVU HEL

V době od 21. dubna 1980 do 1. května 1980 jsme se společně s Jitkou Pechočovou zúčastnili baltické akce na poloostrovu Hel, ležícím severně od města Gdaňsk v Polské lidové republice.

Ve svém příspěvku bych chtěl informovat, co se za našeho pobytu kroužkovalo a jaké ptáky jsme pozorovali.

Poloostrov Hel je místem intenzivního tahu ptáků, a proto zde také bylo zřízeno odchytové stanoviště. Poloostrov sám je poměrně úžký, a tak i náš tábor ležel zhruba 10 m od Baltického moře. Chytalo se do 50 nárazových sítí, postavených v mladém borovém lese. Na kontroly natažených sítí jsme chodili v hodinových intervalech. Vizuelní pozorování se provádělo rovněž po hodinách po dobu 15 minut.

Kroužkovali jsme následující druhy:

1. Červenka obecná / <i>Erithacus rubecula</i> /	617 ex.
2. Drozd zpěvný / <i>Turdus philomelos</i> /	73
3. Kos černý / <i>Turdus merula</i> /	14
4. Drozd cvrčala / <i>Turdus iliacus</i> /	6
5. Drozd kvíčala / <i>Turdus pilaris</i> /	1
6. Králíček obecný / <i>Regulus regulus</i> /	51
7. Králíček ohnivý / <i>Regulus ignicapillus</i> /	4
8. Střízlík obecný / <i>Troglodytes troglodytes</i> /	38
9. Sýkora koňadra / <i>Parus major</i> /	2
10. Sýkora modřinka / <i>Parus caeruleus</i> /	2
11. Sýkora parukářka / <i>Parus cristatus</i> /	1
12. Budníček menší / <i>Phylloscopus collybita</i> /	27
13. Budníček větší / <i>Phylloscopus trochilus</i> /	5
14. Budníček lesní / <i>Phylloscopus sibilatrix</i> /	1
15. Pěvuška modrá / <i>Prunella modularis</i> /	6
16. Čížek lesní / <i>Carduelis spinus</i> /	15
17. Pěnkava obecná / <i>Fringilla coelebs</i> /	15
18. Pěnkava jikavec / <i>Fringilla montifringilla</i> /	5
19. Rehek zahradní / <i>Phoenicurus phoenicurus</i> /	2
20. Krutihlav obecný / <i>Jynx torquilla</i> /	2

21. Linduška lesní /*Anthus trivialis*/ 1 ex.
22. Bělořit šedý /*Oenanthe oenanthe*/ 1
23. Sojka obecná /*Garrulus glandarius*/ 11
24. Strnad obecný /*Emberiza citrinella*/ 1
25. Sýc rousný /*Aegolius funereus*/ 1
26. Krahujec obecný /*Accipiter nisus*/ 2

Chytilo se několik zajímavých retrapů: pěvuška modrá z Moskvy, červenka obecná z Rigy, krahujec obecný z Bruselu, kos černý z Helgolandu a polský kroužkovanec sýkora parukářka.

Při vizuálním pozorování jsme zaznamenali tak těchto druhů ptáků: pěnkava obecná, čížek lesní, skřivan lesní /*Lullula arborea*/, linduška lesní, linduška luční /*Anthus pratensis*/, křivky /*Loxia sp.*/, konipas bílý /*Motacilla alba*/, stehlík obecný /*Carduelis carduelis*/, špaček obecný /*Sturnus vulgaris*/, sojka obecná /*Garrulus glandarius*/, strnad obecný, straka obecná /*Pica pica*/, havran polní /*Corvus frugilegus*/, kavka obecná /*Corvus monedula*/, pěnkava jiskavec, čáp bílý /*Ciconia ciconia*/, jeřáb popelavý /*Grus grus*/, husa velká /*Anser anser*/, husa polní /*Anser fabalis*/, krahujec obecný /hojný/, káně lesní /*Buteo buteo*/, káně rousná /*Buteo lagopus*/, orlovec říční /*Pandion haliaeetus*/, orel mořský /*Haliaeetus albicilla*/, pochop rákosní /*Circus aeruginosus*/, moták pilich /*Circus cyaneus*/, moták lužní /*Circus pygargus*/, poštolka obecná /*Falco tinnunculus*/, volavka popelavá /*Ardea cinerea*/, holub hřivnáč /*Columba palumbus*/, koliha velká /*Numenius arquata*/, rybák malý /*Sterna albifrons*/, rybák obecný /*Sterna hirundo*/, jiříčka obecná /*Delichon urbica*/ a vlaštovka obecná /*Hirundo rustica*/.

Na Baltu jsme za příznivého počasí pozorovali hojnou kachnu lední /*Clangula hyemalis*/ . Spatřili jsme i 2 alkouny holubí /*Cephus grylle*/, odpočívající na kůlech u pobřeží, zřejmě ve slabé kondici. Nechali nás přiblížit se na velmi blízkou vzdálenost a jednoho ptáka jsme našli druhý den mrtvého. Dále jsme viděli hejna kajek mořských /*Somateria mollissima*/, potápku roháče /*Podiceps cristatus*/, hejno

6 potápek žlutorohých /Podiceps auritus/, jednu potápku rudokrkou /Podiceps griseigena/, kachny divoké /Anas platyrhynchos/ a hejna turpanů černých /Melanitta nigra/; jednoho turpana vyvrhlo moře mrtvého. Nad hladinou přeletovala hejna koholů severních /Bucephala clangula/, morčáku velkých /Mergus merganser/, morčáku prostředních /Mergus serrator/ a husice liščí /Tadorna tadorna/. Hejno 6 alkounů úzkozobých /Uria aalge/ jsme pozorovali na hladině poměrně blízko u břehu. Nad námi přeletovali hojně rackové - racek bouřní /Larus canus/, racek stříbřitý /Larus argentatus/, racek žlutonohý /Larus fuscus/, racek chechtavý /Larus ridibundus/ a racek mořský /Larus marinus/.

V Pucké zátocce jsme pozorovali z dalších druhů ostralku štíhlou /Anas acuta/, čírku madrou /Anas querquedula/, čírku obecnou /Anas crecca/, hvízdáka euroasijského /Anas penelope/, kopřivku obecnou /Anas strepera/, lžičáka pestrého /Anas clypeata/, labuň velkou /Cygnus olor/, vodouše rudonohého /Tringa totanus/, pisíka obecného /Actitis hypoleucos/, bekasinu otavní /Gallinago gallinago/, bělořítu šede /Oenanthe oenanthe/, lindušky luční, konipasý bílé skřivany polní /Alauda arvensis/, drozdy kvíčaly, dudka checholátého /Upupa epops/, ťuhýka šedého /Lanius excubitor/, krkavce velké /Corvus corax/ a hojnou vránu šedivku /Corvus corone cornix/.

Na zamokřelých loukách u obce Jastarne jsme viděli nář ústřičníků velkých /Haematopus ostralegus/, kulíky říční /Charadrius dubius/, jespáky obecné /Calidris alpina/ a šejky chocholaté /Vanellus vanellus/.

Na baltické akci v Polsku jsme se seznámili a navázali kontakty s dalšími polskými ornitology, vyměnili jsme si své dosavadní poznatky z ornitologie a nabyli zde další. Pro nás byla akce obzvláště přínosem, co se týče pozorování severských druhů a druhů u nás vzácnějších - husice liščí, ústřičník velký, turpan černý, kachna lední, potápka žlutorohá,

alkoun obecný, alkoun úzkozobý, kaika mořská atd.

Miloslav H ř í b e k

ul. Prodloužená 223

Pardubice

MAĎARSKÁ PUSTA

/Přehled zdejšího ptactva, pozorování kulíků hnědých/

Ve východní části MLR, asi 10 km od Tizsafűredi, leží rozsáhlá stepní oblast, jejíž součástí je i Hortobágy Nemzeti Park - Hortobádský národní park. Celý park je rozdělen na několik částí. Hlavní správa se nachází v Hortobádi, jedno ze středisek je v Nadivánu.

Do Nadivánu jsme zavítali na podzim 1979 a na správu nás velice příjemně přivítal prof. Sabó. Jeho spolupracovník dr. Kovács se nám pak věnoval a umožnil nám zhlédnout zajímavé části parku.

Pusta je citlivě zavlažována. Od Nadivánu ji přetíná hlavní kanál - Šároš-er, z něhož odbočují menší kanály, okolo nichž se vytvářejí močály, kde ptáci s oblibou hnízdí a zastavují se za jarního a podzimního tahu. Část stepi zůstává suchá. Jsou tak vytvořeny optimální podmínky pro život jak stepních, tak i vodních ptáků. V době, kdy jsme zde byli, však již mnozí nejtýpčtější ptáci odletěli.

Jsou to například ouhorlík stepní /*Glareola pratincola*/ a skřivánek krátkoprstý /*Calandrella cinerea*/, kteří se zde vyskytují nejdále na sever v Evropě. V porostech housenkovce /*Beckmannia eruciformis*/ hnízdí rákosník ostřicový /*Acrocephalus paludicola*/, v bažinách písila čáponohá /*Himantopus himantopus*/, kolpík bílý /*Platalea leucorodia*/, všichni rybáči rodu *Chlidonias*, volavky a mnoho dalších. Dalším pozoruhodným ptákem stepi je drop velký

Otis tarda/, jehož hlavní centrum výskytu je oblast asi 5 km severovýchodně od Madivánu. Tyto velké ptáky jsme neměli možnost pozorovat.

Každé roční období má zde svůj pítav a ornitolog zde nalezne vždy něco, co upoutá jeho pozornost. V zimě se zde vyskytují pravidelně přezimující orli mořští *Falco aestus albicilla*/. Ze severu přiletají hejna koropek horských *Carduelis flavirostris*/, strnadv severních *Calcarius lapponicus*/ a skřivanů ouškatých *Eremophila alpestris*/.

Snad nejvíce nás upoutalo pozorování bývalých vzácných obyvatel Krkonoš, kulíků hnědých *Eudromias morinellus*/, které nám ukázal dr. Kováč a z jejichž etologie nám vysvětlil některé zajímavosti. Lze je dobře pozorovat v době jejich ranní aktivity, která trvá asi do 9 hodin; později ptáci usedají na zem a odpočívají. Pro jejich zbarvení je snadné je přehlédnout. Další perioda aktivity začíná až pozdě odpoledne. Pozorovali jsme hejno o 16 kusech, které vedla starší samice. Taková místa pravidelného výskytu jsou v parku tři a největší hejno mává přes 30 jedinců. Je snadné se k nim přiblížit. Aby měli stále urovnané peří, pohybují se většinou proti větru a při vhodně zvoleném místě pozorování se nám přiblížili až na 8 m. Dokud jsme seděli nebo leželi, nevšímali si nás, ale jakmile jsme vstali, s varovným voláním odlétali.

Každý den jsme měli možnost vidět hejno kolib velkých *Numenius arquata*/, největší asi o 70 kusech, dvítky úhorní *Burhinus oedicephalus*/, jeřáby popelavé *Grus grus*/ a volavku stříbřitou *Egretta garzetta*/.

Pusta je bohatá také na dravce. Pozorovali jsme značné množství poštolek rudonohých *Falco vespertinus*/, až 30 ex. najednou, ostříže lesního *Falco subbuteo*/ a motáky, z bahňáků zejména jespáky křivozobé *Calidris ferruginea*/, vodouše bahenní *Tringa glareola*/, vodouše tmavé *Tringa erythropus*/, břehouše černocasé *Limosa limosa*/ a kulíky bledé *Pluvialis aquatarola*/. Na volné vodě okolo rákosin se zdržovala velká hejna hus a kachen.

Oblast Hortobágye, která je už 7 let národním parkem, skrývá nejen ornitologické, ale i botanické a herpetologické cennosti, které ji vydělují z ostatních bezlesých oblastí Velké uherské nížiny. Správa národního parku je řízena ochotnými a obětavými pracovníky, velmi pohostinnými k ornitologům, kteří toto chráněné území navštíví.

Kamil Čuhák

Trutnov

Alena Havlíčková

Dvůr Králové n. L.

ZKLIDNĚNÍ ČERSTVĚ ODCHYCENÝCH PTÁKŮ CHLORPROMAZINEM

Po odchyty ptáků do zajetí nastávají první hodiny až dny problémy s udržením dobré zdravotní kondace odchycených jedinců. Při "Akci Balt", pořádané Krkonošským národním parkem, bylo rozhodnuto odchyty typické krkonošské druhy ptáků a použít je k chovu ve voliérách v zámeckém parku ve Vrchlabí. Bohužel při veškeré péči i u semenožravých ptáků dochází během prvního týdne ke kritickým okamžikům vedoucím k uhynutí ptáků. Tento problém má pravděpodobně několik příčin. V první řadě nemůžeme odchycenému jedinci nabídnout přirozené složení potravy. Někteří ptáci po odchytení nepřijímají vodu. Nejpravděpodobnější příčina úhynů je však nejspíše stav podobný stresu, který zřejmě vede k nepřijímání potravy a vody. Tento stav je způsoben zavřením ptáka v malém prostoru klece, přítomností člověka, atd. Únikové reakce chycených ptáků v prostoru transportní klece vedou k znečišťování vody a potravy. Na tuto skutečnost je nutné pamatovat a předkládat několikrát denně čerstvou potravu a vodu.

Tyto důvody byly příčinou toho, že jsem se pokusil ke zklidnění čerstvě chycených ptáků použít psychofarmaka chlorpromazinu, patřícího mezi neuroleptika. Vycházel jsem z po-

znatku, platícím u celé řady obratlovců, že neuroleptika působí na podkorová centra, což se projevuje snížením centrálně nervového tonu. Výsledek je mohutný zklidňující účinek, který není spojen s přímým účinkem hypnotickým. V našem případě odchycený pták nesolí, je však klidný, vnější podněty na něho mají malý vliv, má sníženou reaktivitu, která však nikdy nevymizí. Taktéž analgetický účinek neuroleptik má pravděpodobně svůj význam.

Neuroleptika jako celek mají neobyčejně široké rozmezí dávkování. Proto je velmi těžké vytypovat nejmenší účinnou dávku u konkrétního člověka, natož pro rozdílné ptačí druhy. Taktéž poměry při vstřebávání a biotransformaci léčiva u jednotlivých živočišných a tím i ptačích druhů jsou patrně rozdílné, což znesnadňuje celou situaci.

Proto jsem víceméně empiricky použil dávky 3 mg léčiva na 200 ml vody /1 sklenice/, kterou jsem ptákům předkládal k napájení. Přípravek jsem ředil každý den znovu, protože léčivo se vlivem světla a dalších okolností ve vodě rozkládá, což se projevuje zružováním naředěného roztoku. Velmi se mi osvědčil přípravek firmy Galenika z Jugoslávie, CELORPROMAZIN gtt., který je rozpustný ve vodě a obsahuje v 1 kapce 1 mg chlorpromazinu. Tento léčivý přípravek je na předpis lékaře či veterinárního lékaře k dostání v našich lékárnách.

Nyní k vlastním zkušenostem. V roce 1979, při podzimním odchytu u Vosecké boudy, byl odchycen 1 pár mladých jedinců druhu *Acanthis flammea*. Po odchycení a zaklecování ve společné kleci byla 3 dny podávána voda s obsahem chlorpromazinu. Až do svého úniku ze zajetí v roce 1980 nedošlo k úhynu.

V roce 1980 při podzimním odchytu na stejném místě byli chyceni 4 jedinci /2 samci a 2 samice/ druhu *Pyrrhula pyrrhula*, 2 jedinci *Carduelis spinus* a jeden exemplář druhu *Carduelis carduelis*. Hýlům a čížkům bylo podáváno uvedené léčivo taktéž po 3 dny ve stejné koncentraci, jak je uvedeno výše. Ptáci po odchytu byli klidní, normálně přijímali

potravu a vodu. Dnes, 1 měsíc po odchytu jsou v dobré kondici. Stehlíkovi pro nedostatek času a léčiva byla podávána k napájení jenom pouze voda. Po 48 hodinách po odchytu umřel. Všichni ptáci byli chováni za stejných podmínek a při stejné potravě.

Tyto poznatky bude nutno vyzkoušet na větším množství ptáků různých druhů, aby bylo potvrzeno, že tento postup má své oprávnění. Nicméně doufám, že pomůže snížit úmrtnost všech ptáků odchyťovaných za účelem zaklecování pro potřebu odchytu dalších jedinců /volavci/, nebo pro odchov a chov

Použitá literatura:

1. Švihovec J., Elis J.: Seznam zahraničních farmaceutických přípravků registrovaných v ČSSR, Zdravotnické zásobování, Praha 1978
2. Vinař O.: Psychofarmaka II., Terapeutické informace IV, SPOFA 1977
3. Vodrážka J., Mozgov I., Šimůnek J.: Veterinárna farmakológia, Príroda, Bratislava 1980

RNDr. Kryštof H a r a n e k
Pardubice

PŘÍLET SEVERSKÝCH PTÁKŮ DO KRKONOŠ

Dne 2. 11. 1979 mě informoval můj syn /strážce Krkonošského národního parku/, že při své služební pochůzce v břebnových partiích Krkonoš zjistil přítomnost velké počty drozdů kvíčal /*Turdus pilaris*/ a brkoslavů severních /*Bombus garrulus*/. Podle jeho pozorování tvořily oba ptačí druhy velké, poměrně ucelené hejno o celkovém počtu 10 000 - 12 000 exemplářů. Ptáci se zdržovali nad výškovou hranicí 1000 m n. m., kde sklízeli letošní bohatou úrodu jeřábů.

Později, když ve vysokých horských polohách už nenacházeli dostatek potravy, museli ptáci zřejmě sestoupit do nižších poloh, kde se původní hejno rozpadlo na několik částí.

čítajících asi 800 - 1500 exemplářů.

Ve dnech 16. - 18. 11. 1979 jsem uskutečnil několik pochůzek v okolí Špindlerova Mlýna, při kterých jsem zaznamenal následující počty přítomných ptáků:

drozd kvíčala / <i>Turdus pilaris</i> /	9000 exemplářů
brkoslav severní / <i>Bombucilla garrulus</i> /	800 "
drozd cvrčala / <i>Turdus iliacus</i> /	600 "
pěnkava jikavec / <i>Fringilla montifringilla</i> /	500 "
drozd brávník / <i>Turdus viscivorus</i> /	20 "

Výskyt tak velkého množství severských ptáků jsem ve Špindlerově Mlýně dosud nepozoroval.

Karel O u z k ý starší
Špindlerův Mlýn

Poznámka redakce:

Hromadný výskyt kvíčal byl na podzim r. 1979 a začátkem r. 1980 zaznamenán ve středních horských polohách Krkonoš i na jiných místech. Vyplývá tak ze zpráv strážců Krkonošského národního parku, které jsou nahlašovány z kontrolních pochůzek v terénu. ŘÍHA pozoroval 16. 11. 1979 mnoho kvíčal v oblasti Pece pod Sněžkou a začátkem ledna 1980 jejich hejna v Modrém dole a v Obřím dole. ZÁMIŠ spatřil velké množství kvíčal 7. 11. 1979 u Thámových bud a v prostoru Velké Paseky a začátkem ledna asi 20 kvíčal u Vebrových bud. BALZAR ohlásil přelet hejna asi 200 - 300 kvíčal 23. 11. 1979 u Spáleného Mlýna, ŠUBRT ohlásil hejna kvíčal 14. 11. 1979 u Strážného. Ing. ŠIMEK pozoroval větší množství kvíčal již 26. 9. 1979 v lesních okrajích u Struhadla, 12. a 29. 11. 1979 je spatřil v prostoru Volského dolu a Michlova Mlýna a 2. 1. 1980 nad přehradou u Špindlerova Mlýna. DIVILA viděl asi 30 kvíčal nad chatou Jasná na Janově hoře již 4. 9. 1979.

Je zajímavé, že z okolí Vrchlabí, kde je síť pozorovatelů nejhustší, hromadnější výskyt kvíčal zaznamenán nebyl. Svědčí to o skutečnosti, že kvíčaly preferovaly vyšší horské polohy, ve kterých dozrála na podzim 1979 neobvykle velká úroda jeřabin.

RNDr. Petr M i l e s

ZPRÁVA O ČINNOSTI ORNITOLOGICKÉHO KROUŽKU PŘI ODPM TRUTNOV

Ornitologický kroužek, který je součástí přírodovědného oddělení Okresního domu pionýrů a mládeže Trutnov, začal pracovat v únoru 1979. Kroužek navštěvuje 12 členů, převážně studentů SLTŠ Trutnov. V roce 1980 se kromě nich přihlásili i dva žáci 8. třídy TDS.

Kroužek se schází pravidelně ve středu odpoledne v pracovní přírodovědného oddělení domu pionýrů nebo ve třídách lesnické školy.

Členové kroužku se na svých schůzkách učí poznávat zástupce naší ptačí fauny, seznámili se jak s anatomí a morfologií ptačího těla, tak i s důležitými životními projevy ptáků. Jejich zájem je soustředěn i na ochranu ptáků. Svě vědomosti si každý může ověřit na vycházkách do přírody, které jsme podnikali do okolí Trutnova. Občas jsme je spojili i s odchytem a kroužkováním ptáků.

Z dalších akcí kroužku je třeba vzpomenout promítání kanadských ornitologických filmů, které jsme se zájmem zhlédli, dověděli se jejich prostřednictvím mnoho zajímavého o životě a ochraně ptáků v Kanadě.

Během roku byly uspořádány soutěže v poznávání vycpanin ptáků a hlasů ptáků nahraných na gramofonových deskách. Letos v zimě členové kroužku pomohli na lesnické škole s úpravou a rozmístěním sbírky vycpaných ptáků. Tato sbírka slouží k výuce zoologie na škole.

Na jaře jsme po dohodě s vedením ODPM vybudovali na zahradě pionýrského domu napajedlo pro ptáky, které zároveň slouží i včelám z blízkého včelína. Napajedlo bude sloužit i pro odchyt ptáků.

Ornitologický kroužek jako součást ODPM Trutnov je ještě v začátcích, má však pro svou činnost dobré podmínky. Proto doufám, že bude ve své práci i nadále zdárně pokračovat.

Ptáci kroužkování na vycházkách kroužku

Zvonek zelený /Chloris chloris/	6 ex.
Sýkora babka /Parus palustris/	5
Rákosník zpěvný /Acrocephalus palustris/	5
Červenka obecná /Erithacus rubecula/	4
Pěnkava obecná /Fringilla coelebs/	4
Labuť velká /Cygnus olor/	3
Králíček obecný /Regulus regulus/	2
Pěvuška modrá /Prunella modularis/	2
Rehek zahradní /Phoenicurus phoenicurus/	1
Pěnice nokřovní /Sylvia curruca/	1
Střízlík obecný /Troglodytes troglodytes/	1

C e l k e m 34 ptáků

Martin S m o l a
Trutnov

P R U N E L L A

Zpravodaj Oblastní ornitologické sekce
při Správě Krkonošského národního parku ve Vrchlabí

2/1980
Ročník VI

Redaktor: RNDr. Petr Miles, CSc.

Redakční rada: Petr Fišer, Jan Grúz, RNDr. Petr Miles

Vydává Správa Krkonošského národního parku ve Vrchlabí
jako účelový tisk

Povoleno odborem kultury ONV Trutnov pod č.j. 99/77

č. bl. 2728 - 2751

